

ብዛዕባ ቱቦርክዩሎሲስ ብተደጋጋሚ ዝቐርቡ ሕቶታ ትን መልስታቶምን

1. ቱቦርክዩሎሲስ እንታይ እዩ?

ቲቢ (ማይኮባካቲርያም ቱቦርክዩሎሲስ) ብዝበሃሉ ታህቦስያን ዝፍጠር ተመሓላላፊ ሕማም እዩ። እቲ ኣዝዩ ዝውቁር ዓይነት (ኣስታት 70% ካብተርአዮታት) ቲቢ ናይ ሳንቡእ ቱቦርክዩሎሲስ እዩ። ከም ቲቢ ሊምፍ-ኖድ ወይ ቲቢ ዓጽሚ ዝኣመሰሉ ካልኣት ዓይነታት ግና ተመሓላለፍቲ ኣይኮኑን።

2. መልከፍቲ ቲቢ እንታይ እዩ?

መልከፍቲ ቲቢ ማለት ሓደ ሰብ ኣብ ገለ እዋን ናይ ህይወቱ ደቐቐቲ ታህቦስያን ቱቦርክዩሎሲስ ምስ ዘለዎም ሰባት ኣብ ዝገበር ርክባት እተለኸፈ ማለት እዩ። ኣብዚ ደረጃ እቲ ሰብ ኣይሓምምን ወይ ንኻልኣት ኣየመሓላልፍን። መብዛሕትኦም ካብቶም እተለኸፉ ሰባት (ኣስታት 90%) ብጭቡጥ ብሕማም ቲቢ ከቶ ኣይሰነፉን።

3. ቱቦርክዩሎሲስ ብኸመይ ይመሓላለፍ?

ሕማም ቱቦርክዩሎሲስ ካብ እተለኸፈ ሰብ ናብቲ ኻልኣ ብእነስተንፍሶ ኣየር ይመሓላለፍ። ሕማም ቲቢ ዘለዎም ሰባት ምስ ዝሰዕሉ ብማይክሮስኮፕምበር ብዓይነ ዘይረኣዩ ደቐቐቲ ታህቦስያን (ቱቦርክዩሎሲስባክተርያ) ዝሓዘሉ ነጠብጣባት ኣብ ዙርያኦም ናብ ዘሎ ኣየር የውጹኡ። እዞም ነጠብጣባት ኣብቲ ኣየር ንገለ እዋን እና ኣንሳፊፉ ኣብ ዝጸንሑሉ እዋን ካልኣት ሰባት ምስ እስትንፋሶም ንውሽጢ ኪስሕብዎም ይኸእሉ። ናይ መልከፍቲ ሓደጋ ሕማም ቲቢ ሳንቡእ ምስ ዘለዎ ሰብ ኣብ ዝፍጠር ርክብ ጥራይ ይኸሰት (ሕቶ 6)።

4. ሓደ ሰብ ብዛዕባ ቲቢ መኣስ እዩ ዝዛረብ?

ሓደ ሰብ እቶም ባክተርያ ኣብ ሳንቡእ ምስ ዝራብሑ ሕማም ሳንባ ቲቢ ኣሎኒ ኢሉ ይዛረብ። እዚ ኮነት ድሕሪ ገለ ኣዋርሕ ወይ ዓመታት ድሕሪ መልከፍቲ ክኸሰት ይኸእል። ባክተርያ ቲቢ ናብ ዝተረፈ ክፍሊ ኣካላት (ንኣብነት፡ ደቐቐቲ ታህቦስያን ዝከላኸል ልፋጭ ናብ ዘመንጭዉ ሊምፍ ኖድ ዝበሃሉ ህዋሳት፡ ናብ ማእኸላይ ስርዓተ-መትንታትን ኣዕጽም ትን) ብመንገዱ ስርዓተ-ዑደት ደም ኣቢሉ ክስፋሕፋሕ ይኸእል። እዞም ዓይነታት ቱቦርክዩሎሲስ ተመሓላለፍቲ ኣይኮኑን። ሕማም ቲቢ ልዕሊ ኹሉ ንንኣሽቱ ህጻናትን ካብ ሕማማት ዝከላኸል ስርዓተ-ብየና ኣካላቶም ንእተዳኸመ ሰባትን እዩ ሓደገኛ። ኣብዚ ሕጂ እዋን፡ ሕማም ቲቢ ግቡእ ሕክምናዊ ክንክን ምስ ዝግበረሉ ብዓወት ክፍወስ ይኸእል እዩ።

5. ፍሉይት ምልክታት ቲቢ ኣየኖት እዮም?

ቲቢ መብዛሕትኡ ጊዜ ብንኣሽቱ ምልክታት ሕማም ይጅምር። እዞም ምልክታት ሕማም፡ ምስዓል (እናተንሳእ ደም ዘለዎ ዓኽታ)፡ ድኻም፡ መጠነኛ ረስንን ረሃጽን ብጊዜ ለይቲ ይርከብዎም። እቲ ሕማም እና ማዕበለ ምስ ዝመጽእ፡ እቲ ሕሙም ክብደት ኣካላቱ ክንክይ፡ ሸውሃቱ ክዕጽን ቃንዛ ኣፍልቢ ክስምዖን ይኸእል።

6. መልከፍቲ ቲቢ ሳንቡእ መኣስ እዩ ተመሓላላፊ ዚበሃል?

እቲ ሕማም ኣብ ሳንቡእ ማዕቢሉ እቲ ግዳይ ኣብ ዝሰዕሉሉ (ወይ ከም ኮነታት ናይቲ ህማም ኣብ ዝህንጥሰሉ) ጊዜ ቱቦርክዩሎሲስ ባክተርያ ከውጽእ ኣብ ዝጅምረሉ እዋን እዩ ቲቢ ሳንቡእ ተመሓላላፊ ዚበሃል። እቲ ሕማም ማዕቢሉ ኣብዚ ደረጃ ክሳብ ዘይበጽሖ፡ እቲ ቲቢ ዝሓዘ ሰብ ቱቦርክዩሎሲስ ባክተርያ ከመሓላልፍን ንኻልኣት ሰባት ኪለክፍን ኣይክእልን (ሕቶ 3)።

7. ተመሓላላፊ ሕማም ቲቢ ሳንቡእ ዘለዎ ሰብ ክሳብ መኣስ እዩ ነቲ መልከፍቲ ዘመሓላልፍ?

ሓደ ተመሓላላፊ ቲቢ ሳንቡእ ዘለዎ ሰብ፡ ኣብ ሆስፒታል ወይ ኣብ ገዛ ንበይኑ ሕክምናዊ ክትትል ይግበር። እዚ ማለት ምስቲ ኻልኣ ዘይተለኸፈ ሰብ ምእንቲ ክይራኸብ ይግበር ማለት እዩ። ንኻልኣ ሰብ ከመሓላልፍ ኣብ ዘይኸእለሉ ደረጃ ክሳብ ዝበጸሕ ንበይኑ ይኸውን። ብግቡእ ክሕከም ከሎ፡ ሓደጋ ረኽሲ ብቐልጡፍ ይንኪ፡ ድሕሪ ሓደ ክሳብ ክልተ ሰሙን ሕክምና ድማ ብሓፈሻ ሓደጋ ረኽሲ ዜር ይኸውን። እቲ ሕክምና ግና ብድምር ንሸፍሽተ ኣዋርሕ ወይ ልዕሊኡ፡ ኣብ ትሕቲ ሕክምናዊ ክትትል፡ ክሳብ እቲ ሰብ ምሉእ ብምሉእ ዝሓዊ ክቐጽል ኣለዎ።

8. ንመልከፍቲ ቲቢ እተቐልጥ መን እዩ?

ንመልከፍቲ ቲቢ እተቐልጥ ሰባት እቶም ተመሓላላፊ ቲቢ ሳንቡእ ናብ ዘለዎ ሰብ ኣዝዮም ዝቐርቡ (ንሓያለ ሰዓታት ምስቲ ሕሙም ኣብ ሓደ ክፍሊ ዚጸንሑ) እዮም (ሕቶ 6)።

9. ምስተኸብኩ ኽ ንመልከፍቲ ክቃላዕ ዶ እኽእል?

እው፡ እቶም ኣንጻር ሕማም ቲቢ ኣብ ምዱብ ጊዜ ደውሃቡ ዝነበሩ ክታቦታት (BCG) ብኣዝዩ ድሩት መጠን ጥራይ ስለ ዚከላኸሉ።

10. ሕማም ቲቢ ሳንቡእ ምስ ዘለዎ ሰብ ተራኺብ ነይረ። ሕጂ እንታይ ክገብር ኣሎኒ?

ኣብ ከባቢ ኽ ዝርከብ ጩንፈር ቤት-ጽሕፈት ቲቢ Cantonal Lung Association ንቁበር ክሎሲስ ዝምልከት ዝኾነ ጉዳይ ምስ ዝህል ወካ፡ ነጻ ምኽርን ሓበሬታን ኪህበካ ይኽእል እዩ። ዝኾነ ተመሓላፊ ሕማም ቲቢ ናብ ዘለዎ ሰብ ኣዝዩ ዝቐረበ ሰብ (ሕቶ 6) ሓበሬታ ምእንቲ ክረክብን ተለኺፋ ኣንተኸይኑ ምእንቲ ክምርመርን፡ ምስቤት-ጽሕፈት ቱቦርክዩሎሲስ (ምስዚ ጽሑፍ ተተሓሒዞም ኣብ ዘለዉ ኣድራሻታት) ቆጶራ ክሕዝ ይኽእል (መበል 12 ሕቶ)።

11. ብናይ ሳንቡእ ዘይኮነስ፡ ብኻልእ ዓይነት ቲቢ ምስ እተለኸፈ ሰብ ተራኺብ ነይረ። ሕጂ እንታይ ክገብር ኣሎኒ?

ዘንጸላለወካ ዝኾነ ሓደጋ ስለ ዘየለ፡ ዝኾነ ነገር ክትገብር ኣየድልን። እቲ ብቲቢ ዝሓመመ ሰብ ዝኾነ ቱቦርክዩሎሲስ ባክተርያ ብሻንብቆታት እስትንፋስ ስለ ዘየውጽእ፡ እዞም ዓይነታት ቲቢ ተመሓላፍቲ ኣይኮኑን።

12. መልከፍቲ ሕማም ቲቢ ብኸመይ ይልለ?

መልከፍቲ ቲቢ ብመርመራ ደም (interferon-gamma) ተባሂሉ ብዝጽዕዕ መርመራ ክፍላጥ ይከኣል። ኣብ ከባቢኻ ኣብ ዝርከብ ጩንፈር ቤት-ጽሕፈት ቱቦርክዩሎሲስ Cantonal Lung Association፡ ብዛዕባ ኣገባብ መርመራን ርኽብት ውጽኢት መርመራን ሓበሬታ ክትውከስ ይከኣል።

13. ልዕሊ ዓሰርተ ክልተ ዓመት ኣብ ዝዕድ መእም ሰባት፡ መርመራ ደም፡ ተመሓላፊ ቲቢ ሳንቡእ ምስ ዘለዎ ሰብ ድሕሪ ዝገብር ርኽብ ድሕሪ ሸምንተ ሰሙናት ስለምንታይ ይሰላሰል?

ቱቦርክዩሎሲስ ባክተርያ ብዘገምታ ስለ ዝራባሕ፡ መልሰ-ግብሪ ምክልኻል ስርዓተ-ብየና ኣካላት ደቂ ሰብ ንኺምዕብል ሓያለ ሰሙናት የድልዮ። እዚ ማለት፡ ክስተት መልከ ፍቲ ቲቢ ከሳብ ድሕሪ ሸምንተ ሰሙናት ምፍላጥ ኣይከኣልን። እንተኾነ፡ ሓደገኛ ዓይነት ቲቢ ናይ ምምዕባል ተኸእሎ፡ ትሕቲ ዓሰርተው ክልተ ዓመት ኣብ ዝዕድመእም ቆልዑ ዝገበየ እዩ። ብዘይካዚ፡ እዚ ሕማም ኣብ ክሊ እዚ እተ ጠቐስ ዕድመ ኣብ ዚርከቡ ቆልዑ ብቐልጡፍ ክምዕብል ይኽእል። ቢ ምኽንያት፡ ንስለ ውሕ ስነት፡ ቲቢ ምስ ዘለዎ ሰብ ድሕሪ ዝገብር ርኽብ፡ ካብመቅጽበት ኣብ ልዕሊ እዞም ቆልዑ ቀዳማይ መርመራ ይካየድን - ኣብ ውጽኢት እቲ መርመራ ብምምርኡስ - ድሕሪ ሸምንተ ሰሙናት ካልእ መርመራ ይካየድሎም።

14. ውጽኢት መርመራ ደም ኣምንታ እዩ። እዚ እንታይ ማለት እዩ? ድሕሪ'ዚ እንታይ ይስዕብ?

ኣምንታዊ ውጽኢት መርመራ፡ ርኽብ ምስ ቱቦርክዩሎሲስ ባክተርያ ተኸሲቱ ኣሎ ማለት እዩ (ሕቶ 2)። ቤት-ጽሕፈት ቲቢ ብዛዕባ'ዚ ክሕብረካ እዩ። እቲ ናይ ውልቅኻ ዶክተር፡ ሕማም ቲቢ ኣብ ምውጋድ ወይ ህላውኡ ንምርግጋጽ ዝግለመ ተወሳኺ መርመራ (ራጂ፣ ወዘተ) ንምግባር ቆጶራ ክትሕዝ ክሓተካ እዩ።

15. ብቲቢ ተለኺፈ ኣለኹ። ከም ሳዕቤኑ፡ ንኻልኣት ሰባት ኣብ ሓደጋ ከእቲ እኽእል ድዮ?

ኣይፋል! መልከፍቲ ቲቢ ሓደ ንስኻ ቲቢ ኣለካ ወይ ንኻልኣት ክተመሓላፍ ትኽእል ኣኾ ማለት ኣይኮነን (ሕቶታት 2፡ 4ን 6ን)። እዚ ኹኣ፡ ውጽኢት መርመራ ደምካ ኣምንታ ብምኸኑ፡ እቶም ንስኻ እትረኽቡሎም ሰባት ኣብ ሓደጋ ኣለዉ ማለት ኣይኮኑን።

16. ብቲቢ ተለኺፈ ኣለኹ። ሓደ መዓልቲ ቢ ሕማም ክስነፍ ዘሎኒ ተኸእሎ ማዕረ ክንደይ ዓብይ እዩ?

ታህዋስቲቢ (bacterium) ብምክልኻል ስርዓተ-ብየና ኣካላት ደቂ ሰብ ቀጻሊ ምክትታል እና ተገበረሉ ኣብ ልኡም ኮነት ይጸንሕ። 90 % ካብ ኩሎም እቶም ዝልከፉ ፈጻሚም ቱቦርክዩሎሲስ ኣየማዕብሉን ። 10 % ጥራይ እቶም ቲቢ ዘማዕብሉ። ካብዚኣቶም፡ እቶም ፍርቂ ኣብ ውሽጢ ክልተ ዓመት ቲቢ ከማዕብሉ ከለዉ፡ እቶም ዝተረፉ ፍርቂ ኹኣ ኣብ ዳሕረዎት ዓመታት የማዕብሉ (ሕቶ 4)። ሓደገኛነት መልከፍቲ ቲቢ፡ ዘይብቐዕ ምክልኻል ስርዓተ-ብየና ኣካላት ምስ ዝህልዉ ('ንኣብነት፡ ብኤች.ኣይ.ቪ ኣብ እተለኸፉ ሰባት፡ ንነዊሕ ጊዜ ኣብ ዝቐጸለ ክንክን ነዝዕታት (cortisone treatment) ወይን ስርዓተ-ብየና ዘዳኸም ገለ ስነ-ቀመማት ዘጠቓልል ሕክምና (chemotherapy) ከምኡ 'ውን ኣብ ተርእዮታት ሕማም ሸኮርያ ወይ ኣል ኮላዊ መስተ ወይ ምዝውታር ትምባሽን ሸጋራን) ይዛይድ።

17. ብቲቢ ተለኺፈ እንተ ኾይን ክፍወስ እኽእልድ?

ሓደ እተረጋገጸ መልከፍቲ (ሕቶ 2) ብጸረ- ታህዋስያን መድሓኒት (ኣንቲባዮቲክ) እዩ ዝፍወስ። ከከም ዓይነት ናይቲ ዝውሰድ ኣንቲባዮቲክ፡ እቲ ሕክምናዊ ክንክን ካብ ኣርባዕተ ክሳብ ትሻዓተ ኣዋርሕ ይወስድ። ቲቢ ድሒሩ ክፍጠር ዝኽእለሉ ዕድል ኣዝዩ ስለ ዝቐንሶ፡ ሕክምና ምክትታል ይምከር። ከምዚ ዝግይነቱ ሕክምና ንኸሰላሰል ግና፡ እቲ እተለኸፈ ሰብ ምስቲ ዝከ ታተሎ ሓኪም ብሓባር ክውሰኑ ይግባእ።

18. መን ንምንታይ ይኸፍል?

ቁጽጽር ብጽሒት ወጻኢታት ፍወሳ ሕማም ቲቢ ካብ ሓደ ምምሕዳር ከባቢ ናብቲ ኻልእ ይፈላለ እዩ። ኣብቲ እትነብር ከባቢ ዝርከብ ጩንፈር ቤት-ጽሕፈት ቲቢ Cantonal Lung Association ኣብ ምምሕዳር ከባቢኻ ብዛዕባ ዘሎ ቀረባት ክሕብረካ ድሉው እዩ።

19. እንትርፎ ከባቢያዊ ኣብያተ-ጽሕፈት ቱቦርክዩሎሲስ፣ ንሕማም ቲቢ ዝምልከት ሕቶታት ክውከሶ ዝኽእል ስዊዘርላንዳዊ ሃገራዊ ማእከል ኣሎድ?

እው፡ ብFederal Office of Public Health ኣብ መላእ ሃገር ዚዕመም በበይኑ ሓላፍነታት እተሰከመ Competence ማእከልቲቢ Swiss Lung Association ዚበሃልኣሎ። ተወሳኺ ሓበሬታ ኣብ፡ www.tbinfo.ch ምርካብ ይከኣል።

20. ሓደ ሰብ ብቲቢ ምስ እተሰኸፈ ሰብ ምስ ዝራኽብ፣ እቲ መርመራ ብኸመይ ይሰላሰል?

ክስተት ሕማም ቲቢ ኣብ ዝምርመረሉ እዋን፣ እቲ ብሕማም ቲቢ እተጠቐሰ ሰብ ኣብ ዝነብረሉ ከባቢ ናብ ዝርከብ ሓላፊ ከባቢያዊ መኮነን ትዕና ቦቲ ዝከታተሎ ሓኪምን ላቦራቶሪን ጸብጻብ ክቐርብ ይግባእ። ሓላፊ ከባቢያዊ መኮነን ጥዕና፣ ብመሰረት ውጽኢታት መርመራታት፣ መርመራ መልክፍቲ ክካየድ ኣድላይነት እንተ ሃልይዎ ክውሰን እዩ። እዚ ዝኸውን፣ እቲ ሕማም ተመሓላፊ ቲቢ ሳንቡእ ምዃኑ ምስ ዝረጋገጽ ጥራይ እዩ። ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ተርእዮታት፣ ዚምልከቶ ጨንፈር ቤት-ጽሕፈት ቲቢ Cantonal Lung Association መርመራ መልክፍቲ ተመሓላፊ ቲቢ ከካይድ ሕድሪ ይስከም። እቲ ትካል ነቲ ቲቢ ዝሓመመ ሰብ ከዘራርቦ እዩ። ንሓደጋ መልክፍቲ ናይ እተቐልጠዎ ሰባት ዝርዝር ብሓባር ይረቐቐ (ሕቶ 8)። ከምመምርሒ፣ እዚኣቶም ኣባላት ስድራቤት፣ ዓርክ- መሓዛ፣ መሳርሕትን ትርፊ ጊዜኣም ምሳኻ ዘሕልፍዎ ሰባትን እዮም። ኩሎም እዞም ሰባት ተሓቢሮም፣ መልክፍቲ ቲቢ ከይህልዎም ይምርመሩ (ሕቶ 12)።

ጥፊልጡድ...

... ቱቦርክዩሎሲስ ናብ ፈደራላዊ ቤት-ጽሕፈት ጥዕና ህዝቢ (FOPH) ክእበር ዘለዎ ተመሓላፊ ሕማም ምዃኑ?

... ኣብ ስዊዘርላንድ፣ ዓመታዊ ሓድሽ ክስተት ሕማም ቲቢ ኣብ ዚቐረባ ዓመታት ናብ መንጎ 350-500 ከምዝ ወረደ?

... እቲ መድሓኒታት ብመሰረት ለበዋታት Swiss Lung Association ከምኡውን FOPH ክሳብ እተወሰደ፣ ሕማም ቲቢ ኣብ ስዊዘርላንድ ብዓወት ኪፍወስ ከም ዝከኣል?

... 1,13 ሚልዮን ኣቢሎም ዝግመቱ ሰባት ኣብ መላእ ዓለም (ልዕሊ ፕሉ ኣብ ምምዕባል ዚርከባ ሃገራት) ብሕማም ቲቢ ዓመት መጽእ ከም ዝምቱ?

ሓቂ ወረቐት FAQ(ብተደጋጋሚ ዝሕተቱ ሕቶታት) ብኸልእ ቋንቋ

Competence centre tuberculosis
Sägestrasse 79
3098 Köniz
Phone 031 378 20 50
tbinfo@lung.ch
www.tbinfo.ch

